

Definice sociálně (sociokulturně) znevýhodněných dětí

(Existuje v dané zemi termín sociálně (kulturně) znevýhodněný? Jaké termíny se v dané zemi používají?)

Celkové shrnutí

Ve většině zemí bylo zjištěno, že se v kontextu vzdělávání **nepoužívá termín „sociálně (kulturně) znevýhodněných“** dětí. Definován je většinou pouze vzhledem k sociálním podmínkám dítěte a jeho rodiny, a kritéria pro to mít takovýto status vychází zejména z finančního zabezpečení dítěte. Výjimkou je Velká Británie, kde se sice termín široce používá, ale ne konkrétně ve vztahu ke vzdělávání, a jeho přesná definice zde neexistuje. Ve většině zemí byl zjištěn termín **„žáci se speciálními vzdělávacími potřebami“** nebo nepatrné obměny téhož. Tyto termíny většinou definují žáky talentované, handicapované (mentálně, tělesně) nebo děti imigrantů. V jedné zemi (Finsko) existuje termín **„žáci se sociálními a emocionálními problémy“**, který zahrnuje sociálně slabé žáky, děti migrantů a žáky určitým způsobem handicapované.

Na dotaz, jak v zemích, s výjimkou Finska, stát zaopatřuje děti migrantů, bylo sděleno, že jsou zpravidla posuzovány jako děti ze sociálně slabých rodin a jejich podpora je tedy čistě finanční a většinou se k těmto dětem dostává prostřednictvím jejich rodiny. V některých zemích mají školy pro děti, které nemluví úředním jazykem té které země, speciální doučovací hodiny a ve Finsku udělují základní instrukce žákům na prvním stupni v jejich mateřském jazyce. Velká Británie má program pro minoritní skupiny nazvaný **„Úspěchy etnických minoritních skupin“** (*Ethnic Minority Achievement*) (odkaz: <http://www.standards.dfes.gov.uk/...cminorities/>)

VELKÁ BRITÁNIE

Zahraniční odborníci na tuto problematiku uvedli, že v britském právním systému definice těchto pojmů neexistují, ačkoliv se ve veřejných politických debatách běžně užívají. Díky této informaci jsme dohledali definici **„sociální nerovnosti a deprivace“**, která má dvě části:

Technická verze definice

Rovnoprávná společnost chrání a podporuje rovnost hodnot – tedy „věcí“, které jsou pro určité lidi v jejich životě stěžejní – a tudíž pak mají všichni lidé svobodu žít tak, jak si vybrali, a právě podle svých hodnot. Rovnoprávná společnost dokáže rozpoznat rozmanitost potřeb, situací a cílů, které mají její jednotliví členové, a snaží se o odstraňování předsudků a diskriminace. Rovněž se snaží zlepšit ekonomické, politické, právní, sociální a fyzické podmínky, které omezují osobní rozvoj a nějakým způsobem limitují osobní svobodu každého člena společnosti.

Všeobecná verze definice

Společnost, která chrání a podporuje rovnost, je ta, ve které může každý člověk prosperovat. Snaží se o rovnost v hodnotách, které lidé vyznávají, takže každý člověk pak má opravdovou svobodu podle těchto hodnot svůj život žít. Rovnoprávná společnost dokáže rozpoznat rozmanitost potřeb, situací a cílů, které mají její jednotliví členové. Snaží se odstraňovat předsudky a diskriminace a zlepšit ekonomické, politické, právní, sociální a fyzické bariéry, které mohou omezovat osobní svobodu každého člena společnosti.

(Zdroj: *Centre for analysis and social excursion*; <http://sticerd.lse.ac.uk/...paper120.pdf>)

Dále se v Británii pracuje s pojmem „sociální vyloučení“, který je definován takto: Sociální vyloučení popisuje skutečnost, která se může přihodit lidem, jimž se nedostává základních potřeb běžného života, na něž je většina z nás zvyklá. Sociálně vyloučení lidé se tak mohou díky tomuto statutu dostat do začarovaného kruhu – nezaměstnatelnost; málo dovedností, které by mohli nabídnout; minimální příjmy; bída; špatné bydlení; kriminalita; nemoci a rozpad rodiny.

(Zdroj: www.cabinetoffice.gov.uk/...context.aspx)

Rovněž zde existuje termín **„znevýhodnění žáci“**, který je široce používán, ačkoliv není definován, a termín **„žáci se speciálními vzdělávacími potřebami“**.

Dále je definován termín **„speciální vzdělávací potřeby“** s ohledem na děti, které mají problémy ve vzdělávání.

Jestliže má dítě speciální vzdělávací potřeby, je možné, že bude potřebovat speciální pomoc v určitých oblastech, je to např.:

- práce ve škole;
- čtení, psaní, práce s čísly nebo porozumění informacím;

- sebevycíádření nebo porozumění tomu, co říkají ostatní;
- vytváření kamarádkých vztahů nebo vztahy s dospělými;
- správné chování ve škole;
- sebeorganizace;
- určitá forma smyslových nebo psychických potřeb, které jej mohou ve škole ovlivňovat.

(Zdroj: http://www.direct.gov.uk/...s/DG_4008600)

IRSKO

V této zemi existuje termín „*děti se speciálními vzdělávacími potřebami*“. V současnosti v Irsku probíhá program s názvem „*DEIS Programme*“, který vznikl v rámci politiky sociální inkluze, tj. děti nerozlišovat, ale poskytovat všem individuální pozornost ze strany učitelů, odborníků a školy. V tomto programu je v současnosti zapojeno zhruba 750 škol (z celkových asi 3000 škol) a je zde snaha o to, aby v těchto školách byly soustředěny děti se sociálním znevýhodněním a se speciálními vzdělávacími potřebami. Dále je zde velká snaha o to, aby se počet škol rozšiřoval. Na otázku: „Jak je to na školách s dětmi, které v programu nejsou a které jsou sociálně znevýhodněné?“ zněla odpověď takto: „Tyto děti jsou právě ve školách, které jsou zapojeny v „*DEIS programu*“.“
Informace vztahující se k této zemi a uvedené u jednotlivých oblastí se tedy vztahují ke školám zapojeným v DEIS programu.

FINSKO

Neexistuje zde žádná definice termínu.

Žáci jsou posuzováni vzhledem k jejich „*sociálním a emocionálním problémům*“.

Přestože ve Finsku definice neexistuje, jsou zde popsány minoritní společnosti, kterých se tato problematika může týkat (např. Sámové, Rusové, Estonci, Romové, ...). Ministerstvo školství zde pro všechny žáky, včetně těch z minoritních skupin, definuje rovný přístup ke kultuře. To znamená, že žádný žák nesmí být znevýhodněn nebo diskriminován kvůli svému etnickému původu, věku, pohlaví, handicapu nebo jinému důvodu, tj. kulturní znevýhodnění by se dalo ve Finsku definovat pomocí těchto pojmů.

(Zdroj: <http://www.minedu.fi/...s/index.html?...>)

Svým způsobem z materiálů Finska vyplývá, že podobná definice není „potřebná“, protože péče poskytovaná žákům je na srovnatelné úrovni pro každého (s dílčími specifikami v rámci konkrétních problémů řešených na úrovni škol nebo přímo ve třídách).

ŠVÉDSKO

Existuje zde termín „*žáci s potřebami speciální podpory*“.

S termínem sociálně (kulturně) znevýhodněné děti se zde nepracuje.

HOLANDSKO

Existuje zde termín „*žáci se speciálními potřebami*“, který se nejčastěji vztahuje na děti s handicapem. Děti sociálně slabé a děti imigrantů jsou zařazovány do normálních škol.

SLOVENSKO

Existuje zde termín „*žáci se speciálními výchovně-vzdělávacími potřebami*“ – vztahuje se na děti talentované a handicapované, a dále „*žáci z běžného (národnostního) vzdělávání*“.

Žáci s romskou příslušností jsou sice neformálně řazeni mezi sociálně znevýhodněné žáky, ale formálně patří do národnostního vzdělávání bez ohledu na jejich možné kulturní znevýhodnění. Termín sociálně znevýhodnění žáci existuje a definice a kritéria pro posouzení byla převzata ze slovenského Ministerstva práce a sociálních věcí.

V současnosti není definice vztahující se k segregaci/separaci škol. V této oblasti probíhají jen odborné diskuse.

Milénium, dlouhodobá koncepce rozvoje výchovy a vzdělávání od mateřských až po vysoké školy na nejbližších 15 – 20 let, termín „*sociálně znevýhodnění žáci*“ nemá. Velmi nedávno přijalo Ministerstvo školství materiál Koncepce integrovaného vzdělávání romských žáků.

ŠPANĚLSKO

Existuje zde termín „*žáci se specifickými vzdělávacími potřebami*“, kteří jsou definováni jako žáci, kteří potřebují podporu ve vzdělávání vzhledem k speciálním vzdělávacím potřebám, specifickým problémům v procesu učení, zvláštnímu nadání, a děti, které vstupují do vzdělávacího systému později.

Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami – děti, které jsou definovány na základě tohoto termínu, vyžadují určitou podporu a pozornost vzhledem k handicapům nebo vážným poruchám chování. Žáci, kteří nastoupili do vzdělávacího systému později – pod tento termín patří děti imigrantů a děti, které z různých důvodů nastoupily školní docházku později. Úkolem španělského vzdělávacího systému je tyto děti co nejdříve integrovat a umožnit aby si co nejdříve doplnily znalosti vzhledem k okolnostem, jejich znalostem a věku.